

Οι ρήξεις, οι συνέχειες, οι αμηχανίες της αριστεράς του 21^{ου} αιώνα. Η θεωρία, η στρατηγική, η εξουσία, τα κινήματα, οι πολιτισμικές μορφοποιήσεις, τα προτάγματα του ιστορικού παρόντος. «Το μεταχθές και το προαύριο», όπως το είπε ο Νικόλαος Κάλας.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
(κάθε εβδομάδα θα δημοσιεύεται
ένα κείμενο)

Η επιστροφή της αριστεράς

Δύο θέματα κυριαρχούν στην πρόσφατη συζήτηση για τη στρατηγική της Αριστεράς: η «αποτυχία» του ΣΥΡΙΖΑ στις ευρωελεγκτές και, δεύτερον, το στρατηγικό δίλημμα πολιτικές συμμαχίες ή κοινωνικά κινήματα, ρεαλισμός ή σοσιαλισμός.

Ας τα πάρουμε με τη σειρά. Η θέση ότι ο ΣΥΡΙΖΑ «έχασε» τις εκλογές, παρ' ότι πήρε 4% πάνω από την Ν.Δ., πάτα αρχικά η απεγνωσμένη επικοινωνιακή πολιτική της κυβέρνησης, το πιο γελοίο κομμάτι του περιφρημου success story. Δώστε μου κι άλλες τέτοιες πήττες θα έλεγα. Αυτού του είδους το «χάσιμο» αποτελεί τον βασιλικό δρόμο για την τελική νίκη. Άλλα το επιχείρημα γίνεται πιο δύσκολο όταν προέρχεται από αριστερούς: το κίνημα δεν πάει καλά, ο κόσμος πάγε σπίτι του, οι αντιστάσεις δεν προχωρούν.

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΔΟΥΖΙΝΑ

Αυτά άκουγα, θυμάμαι, και πριν τρία χρόνια, την άνοιξην του 2011, και πέρσι τον χειμώνα. Το 2011 ήλθε το Σύνταγμα σαν θαύμα και άλλαξε το σκηνικό. Το πλήθος του 2011 έγινε κυρίαρχος λαός το 2012 νιοθέτησε τον ΣΥΡΙΖΑ και ψήφισε αριστερά. Πάλι τον δύσκολο χειμώνα του 2013 ακολούθησε η επιτυχία των ευρωελεγκτών. Οι βιαστικοί πίστεψαν ότι η συνολική αλλαγή είναι πια ζήτημα μπνών. Θα μπορούσαμε να ονομάσουμε την άποψη αυτή «δημοκρατικό δρόμο για τα κειμερινά ανάκτορα». Άλλα δεν έχουμε πια Βασιλείες και ανάκτορα που μπορούμε να καταλάβουμε με μια μεγαλειώδη επίθεση. Ό-

Οι εικόνες του τεύχους από το επιτόπιο έργο του Πολωνού καλλιτέχνη Paweł Althamer «Το μυστικό του Δίσκου της Φοιστού». Ιδρύμα ΔΕΣΤΕ, Προjet Space, Σφαγεία, Υδρα, μέχρι 29.9.2014

μως η ελπίδα μιας θεαματικά γρήγορης αύξησης της εκλογικής επιρροής εμπνέεται από την ίδια λογική. Μια ακόμη προσπάθεια ριζοσπάστες, λοιπόν, να μαζέψουμε ψήφους ή να βγάλουμε τον κόσμο στους δρόμους και ο σοσιαλισμός έρχεται.

Απέτυχαν οι αντιστάσεις;

Μόνο που τα πράγματα δεν είναι έτσι. Οι δημοσκοπίσεις δεν αποτελούν επανάσταση και οι κινητοποιήσεις έχουν περιοδικότητα, αυξομειούμενη έκτασην και μεταβαλλόμενη ένταση. Ο κόσμος που έχει κάσει σχεδόν 50% το εισοδήματός του δεν μπορεί να είναι συνέχεια στους δρόμους. Προτεραιότητα αποτελεί την επιβίωση και η δουλειά, αν υπάρχει, η οικογένεια, η φιλία, η διασκέδαση, τα ταπεινά και καθημερινά που κάνουν τη

τοβουλίες εναλλακτικής κοινωνικής οικονομίας, τα τοπικά πολιτισμικά δρώμενα πολαπλασιάζονται και συνδέουν μερικά ή συντεχνιακά αιτήματα με το γενικό καλό, τη διαμαρτυρία με την πολιτική ανατροπή. Ο κοινωνικός χάρτης έχει αλλάξει λοιπόν και ο πολιτικός ακολουθεί. Πολύς κόσμος έχει πολιτικοποιηθεί, με την πραγματική έννοια του όρου, αλλά δεν εμπιστεύεται την πολιτική τάξη και το κόμματα.

Σ' αυτό η Ελλάδα δεν διαιφέρει από την υπόλοιπη Ευρώπη. Τα κόμματα φθίνουν παντού. Στην Μεγάλη Βρετανία, το κυβερνών Συντηρητικό κόμμα έχει μόνο 110.000 μέλη -στη συντριπτική πλειοψηφία συνταξιούχους- και το Εργατικό 180.000 - πολλοί εκ των οπίων γράφονται στο κόμμα αυτόματα λόγω της ένταξής τους σε συνδικάτα. Πώς

ούργημα της σοσιαλδημοκρατίας. Η κεντροαριστερά πέθανε, μόνο που καθυστερεί κάπως την κινήσει. Όπως μου έλεγε πρόσφατα ένας δήμαρχος που προέρχεται από το ΠΑΣΟΚ, σήμερα δεν υπάρχει ο παραμύκρος λόγος που θα οδηγούσε έναν νέο στο πρών κόμμα του. Μόνοι οι μνημιακές δημιουργίες, αλλά Γκρίλο, Θεοδωράκην και Φαράζ, μπορούν να επιβιώσουν. Άλλα σ' αντίθεση με τις συνηθισμένες κριτικές, πι έλλειψη πολιτικών δεν αποτελεί μειονέκτημα αλλά το μεγάλο τους αποτέλεσμα: μπορούν να σημαίνουν όλα σε όλους και ταυτόχρονα απολύτως τίποτε. Όλα τα παίρνει το ποτάμι: η ντεκαφεΐνη εκδοχή της πολιτικής ανάγει την έλλειψη ιδεολογίας σε υπέρτατη ιδεολογία. Η «έλλειψη» ιδεολογίας αποτελεί την πιο επιθετική ιδεολογία του νεοφιλελευθερισμού.

Πολιτική και εργασία

Αλλά πρέπει να πάμε τις αναλύσεις μας πιο πέρα. Η σημερινή μορφή κόμματος και συνδικάτου ανάγεται στην περίοδο της συγκεντρωτικής παραγωγικής και πολιτικής διαδικασίας του 20ού αιώνα. Η συγκέντρωση της εργασίας σε μεγάλους χώρους (εργοστάσια, εργοτάξια, μεγάλες αγροτικές μονάδες) και της πολιτικής στη Βουλή και την κυβέρνηση δημιούργησε την ανάγκη κεντρικής οργάνωσης και αντιπροσώπευσης της εργατικής τάξης. Η χωρική συγκέντρωση συμπληρώνονταν με την συμπύκνωση του πολιτικού χρόνου γύρω από περιοδικές εκδηλώσεις, όπως οι εκλογές και οι επέτειοι, ή οι μεγάλες εργατικές κινητοποιήσεις - απεργίες, διαδηλώσεις, πορείες.

Σήμερα η εργασία έχει αλλάξει ριζικά και πολιτική αποκεντρώνεται. Ο πρώιμος Μαρξιστής ήταν ο πρώτος που έννοια της «γενικής διάνοιας», της διαδικασίας και του προϊόντος της συλλογικής γνώσης, γλώσσας και επικοινωνίας, στο Grundrisse. Στον βιομηχανικό καπιταλισμό, οι μηχανές ήταν δημιουργήματα της επιστήμης και της τεχνολογίας, ενσωματώνοντας νεκρή εργατική δύναμη και σταθερό κεφάλαιο στις δυνάμεις παραγωγής. Σήμερα όμως η γενική διάνοια έχει ριζοσπαστικοποιηθεί και γενικευθεί, αποτελώντας βα-

Το ραντεβού της αριστεράς με την ιστορία

Ζωή υποφερτή. Ο κόσμος δεν μπορεί και δεν πρέπει να ζει ως επαγγελματικά στελέχη αριστερού κόμματος. Ένας λαός που βρίσκεται συνεχώς σε πορείες και διαδηλώσεις έχει ιδεολογική καθαρότητα αλλά εξαιρετικά περιορισμένη ζωή, όπως δείχνουν πολλές συζητήσεις σε κομματικά έντυπα. Η πγεμονία δεκαετιών δεν ανατρέπεται από στιγμαία αγανάκτησης και μεμονωμένες ενέργειες, αλλά από την αργή, σταδιακή και γεμάτη πισωγύρισματα αλλαγή πρακτικών ζωής.

Παρά τις πέντες της καθημερινότητας, οι αντιστάσεις στην Ελλάδα είναι περισσότερες και πιο δυναμικές από τις άλλες χώρες της κρίσης. Τις χαρακτηρίζουν η επιμονή, η πολιτικός καρακτήρας και η πρωτοτυπία. Στις απεργίες των γιατρών του ΕΣΥ και των διοικητικών υπαλλήλων των πανεπιστημίων, στις κινητοποιήσεις της ΕΡΤορεύ, των καθηριστριών του ΥΠΟΙΚ και των Σκουριών, οι αντιστεκόμενοι συνδέουν τα επιμέρους αιτήματά τους με την αλλαγή της κυβέρνησης και πειραματίζονται με τις μορφές της αντίδρασης. Οι εκστρατείες αλληλεγγύης, οι πρω-

μπορούμε να εκπγήσουμε τη σταδιακή διαδικασία μαρασμού των παραδοσιακών κομμάτων; Οι προφανείς ερμηνείες θα μιλήσουν για την απομάκρυνση της πλειοψηφίας από την πολιτική. Τα συνεχή σκάνδαλα, η διαφθορά και η διαπλοκή, η αίσθηση ότι η εναλλαγή κεντροδεξείας και κεντροαριστεράς δεν αλλάζει στο παραμύκρο τις κρατικές πολιτικές έχει δημιουργήσει τη λαϊκή αποστροφή και αποκή από τα πολιτικά. Την μεγαλύτερη ευθύνη έχουν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα.

Τα ερείπια του τείχους του Βερολίνου πέσαν στα κεφάλια των ευρωπαίων αριστερών και άνοιξαν την αντιδραστική εικοσαετία που τέλειωσε με την τραπεζική κρίση του 2008 και τις αντιστάσεις του 2011. Η κεντροαριστερά καταστράφηκε ολοσχερώς: Ο Μπλαιρ, ο Σρέντερ, ο Σμίτις, ο Ζοοπέν και ο Ζαπατέροι υιοθέτησαν τον νεοφιλελευθερισμό με μεγαλύτερη ενθουσιασμό από τους δεξιούς, κόβοντας τους δεσμούς τους με την κοινωνική δικαιοσύνη και υποσκάπτοντας το κοινωνικό κράτος, μεταπολεμικό δημι-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

σική παραγωγική δύναμη. Η επιστήμη, η νοοτική εργασία και δικτύωση, οι ιδέες και οι λέξεις, αποκτούν άμεση υλική πραγματικότητα. Η γενική διάνοια δεν βρίσκεται πια στο σταθερό κεφάλαιο των μηχανών αλλά είναι ενσωματωμένη στη ζωή των εργαζόμενων. Ενώ στον βιομηχανικό καπιταλισμό το συγκεκριμένο γίνονταν αφηρημένο, η αξία χρήσης ανταλλακτική, στον ύστερο ισχύει το αντίθετο: ιδέες, σημεία και λόγια γίνονται αμέσως υλικές αντικείμενα και πηγαίνουν στην αγορά...

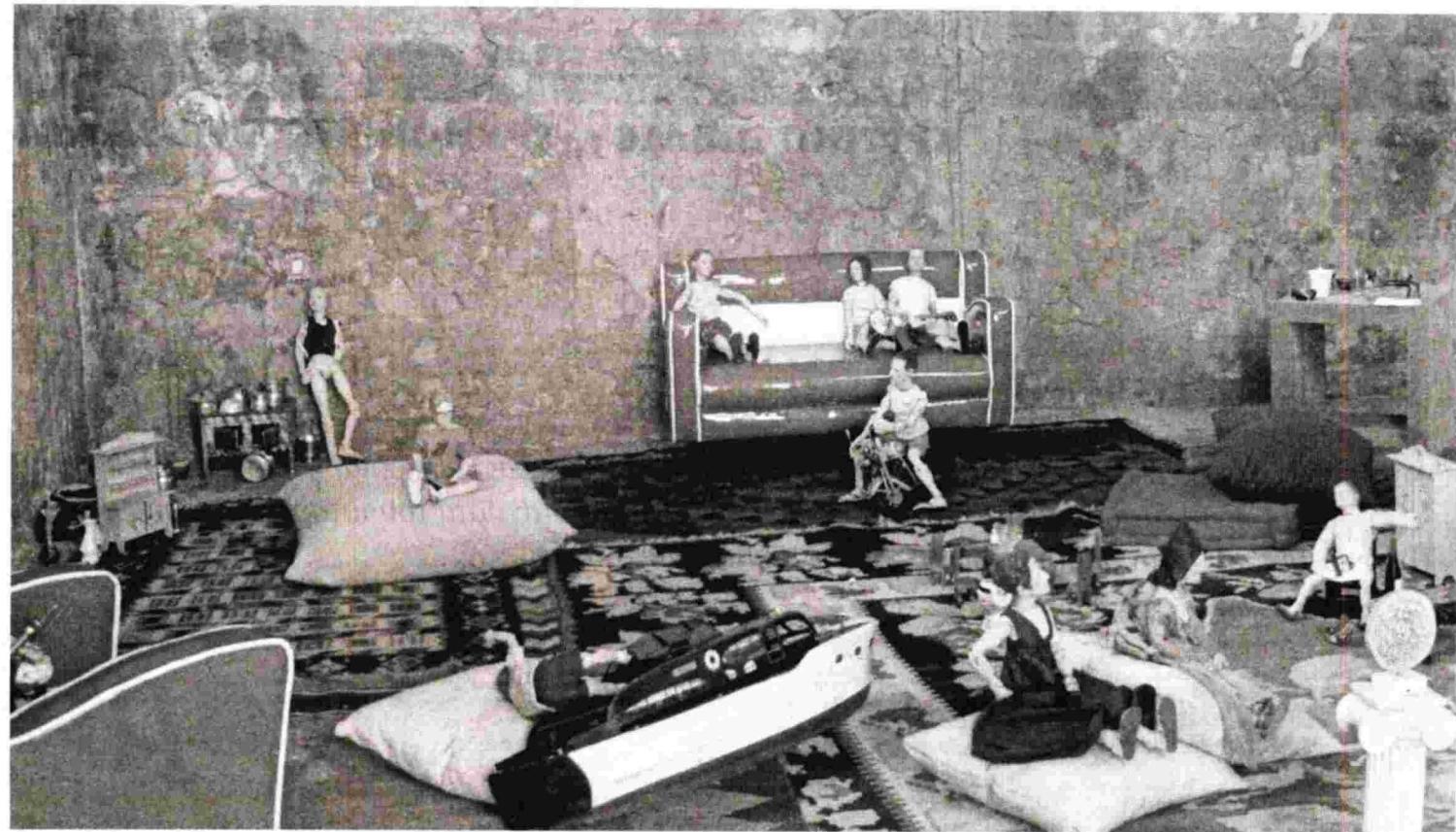
Ο χρόνος και ο χώρος της παραγωγικής διαδικασίας άλλαξε. Η διάκριση μεταξύ του εργασιακού και του ελεύθερου χρόνου εξαλείφεται. Ο εργαζόμενος πρέπει συνεχώς να επιμορφώνεται, να αποκτά νέες δεξιότητες και γνώσεις, για να κυνηγήσει την επόμενη επισφαλή απασχόληση. Η άνλη παραγωγή στηρίζεται σε δικτυώσεις μεταξύ αγνώστων, σε οριζόντιες συνεργασίες, σε πλαστικές και συνεχείς επικοινωνίες, χωρίς πολιτικές ή συνδικαλιστικές συγκλήσεις. Ο ύστερος καπιταλισμός προωθεί διαδράσεις αλλά όχι πολιτική συμπόρευση, επικοινωνία αλλά όχι ιδεολογικές ταυτότητες, συνεργασίες βασισμένες στην απομόνωση και στην εξατομίκευση. Για να σπάσει αυτό πρέπει να μεταφέρουμε στην πολιτική τις γνώσεις, δεξιότητες και πρακτικές που μαθαίνουμε για τη δουλειά μας.

Αυτό ακριβώς έγινε στις πλατείες του κόσμου και στην Ελλάδα. Η πηγεμονική στρατηγική που αναδύθηκε άλλαξε την πολιτική συζήτησης, μεταθέτοντας την αντιπαράθεση από το χρέος και τους όρους αποπληρωμής του στην επανασύσταση του κοινωνικού δεσμού, την προστασία της λαϊκής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, την επανίδρυση της πολιτειακής οργάνωσης. Οι πλατείες ανέδειξαν την ελευθερία του ανυπάκουου πολίτη, την ισότητα της άμεσης δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, τέλος την αλληλεγγύη της συναθροισμένων μοναδικοτήτων. Αυτοί είναι οι τρεις άξονες της ενωτικής αριστεράς.

Πρέπει λοιπόν η αριστερά να διδαχθεί από τις πλατείες, αν δεν θέλει να παραμείνει στην θέση του απορριμένου και μελαγχολικού εραστή. Η ιστορική αναγκαιότητα οδηγεί το παλιό καθεστώς στο τέλος του. Το ίδιο ισχύει για τα κομματικά μοντέλα. Χρειαζόμαστε κόμμα «νέου τύπου», που εγκαταλείπει την ασφάλεια του κομματικού πρωτόκολλου και της επετρίδας και συνεργάζεται με την «γενική διάνοια». Θάρρος, φαντασία και πειραματισμός είναι σήμερα τα προτάγματα της ιδέας του κομμουνισμού, δηλαδή της ιδεολογίας των κοινών. Το ερώτημα δεν είναι τι πρέπει να κρατήσουμε από τον κλασικό μαρξισμό αλλά τι θα έλεγε ο Μαρξ και η διαλεκτική στις συνθήκες του 21ου αιώνα.

Κόμμα «νέου τύπου»;

Σ' ένα βαθμό, ο ΣΥΡΙΖΑ απάντησε στην πρόκληση. Φτιάχτηκε το κόμμα «νέου τύπου», δύσκολα, πολλές φορές τυχαία και με αντιφάσεις. Χωρίς να το περιμένει, έκλεισε ραντεβού με την ιστορία. Άλλα για να οδηγηθεί σε γάμο, πρέπει να καλλιεργήσει και δυναμώσει τα στοιχεία που έκαναν τον λαό να το επιλέξει το 2012 και 2014. Τι σημαίνει αυτό: Το κόμμα πρέπει να έχει εύπλαστη μορφή, πορώδεις παρυφές και διαφανείς διαδικασίες που επιτρέπουν τη συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Αφήνοντας την ασφάλεια της ρουτίνας, πρέπει να γίνει εργαστήρι πειραματισμού δομών, ιδεών, μεθό-

δων. Μια τέτοια προσέγγιση σημαίνει διαφορετική αντιμετώπιση της κεντρικής πολιτικής σκηνής και των κινηματικών δράσεων.

Βασικός σκοπός της πολιτικής εκπροσώπησης είναι να δημιουργεί εμπιστοσύνη στην ανυποχώρητη στράτευση του κόμματος στις αρχές της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού. Η λαϊκή εμπιστοσύνη στις αξίες κατ' αρχάς και στις πολιτικές δευτερεύοντως αποτελεί το μεγαλύτερο κεφάλαιο της αριστεράς. Άλλα οι αξίες και οι στόχοι πετυχαίνουν, αν συνοδεύονται από πραγματισμό ως προς τα μέσα. Χρειάζεται σχεδιασμός, κατάστρωση πολιτικών, προετοιμασία. Άλλα υπάρχει και η πρόκληση της αντίδρασης στα γεγονότα, η επιτακτικότητα των εξελίξεων. Η ιστορία δεν γράφεται εκ των προτέρων, με κάποιους είδους γραμμική πρόσοδο, αλλά αναδρομικά, όταν μια σειρά από ασήμαντα δευτερεύοντα συμβάντα αναγνωρίζεται ως η αλληλουχία που οδήγησε στην αλλαγή. Το μανιφέστο της αριστεράς πρέπει να συνδυάζει λοιπόν αδιαπραγμάτευτες αξίες και ευέλικτο πραγματισμό, ανοικτό βέβαια στον εσωκομματικό έλεγχο. Θα μπορούσε να συνταχθεί μια μικρή λίστα τριών ή τεσσάρων βασικών αρχών και πέντε ή έξι κεντρικών πολιτικών (θα χωρούσαν σε μία κάρτα προς διανομή) που θα αποτελέσουν την βάση της νέας κοινωνικής συμφωνίας.

Άλλα συνταιριάζουν αρχές και πραγματισμός; Ο πραγματισμός δεν είναι ρεαλισμός. Ο ρεαλιστής συμβιβάζεται κατ' ανάγκην δύναθεν με την αδρήτη πραγματικότητα. Ο πραγματιστής αντίθετα αναγνωρίζει την πίεση των πραγμάτων για να αλλάξει την πραγματικότητα. Ας πάρουμε για παράδειγμα το κράτος. Ο «αυταρχικός φιλελευθερισμός» που ζούμε χρησιμοποιεί την κρατική εξουσία και βίᾳ για να απαγγίσει το κράτος. Ποιά είναι η απάντηση της αριστεράς; Μόνη ριζοσπαστική πολιτική σήμερα είναι αυτή που θα σουλουπώσει το κράτος, θα μαζέψει τους φόρους και θα αναδιανέμει το εθνικό πρόϊόν με τρόπο που μειώνει τις αισχρές ανισότητες. Μια αριστερή κυβέρνηση που εξορθολογίζει το κράτος -εν μέρει για να ανταποκριθεί στις συνεχώς ματαιούμενες αστικές

του επαγγελίες και εν μέρει για να προετοιμάσει το επόμενο βήμα- ασκεί επαναστατική πολιτική. Όπως η προλεταριακή επανάσταση θεωρητικά απελευθερώνει όλη την κοινωνία, ακόμη και τους εκμεταλλευτές, έτσι και η προοδευτική μεταρρύθμιση του κράτους ενέχει το σπέρμα της επαναστατικής του μεταλλαγής. Δεν υπάρχει σοσιαλισμός χωρίς δημοκρατία έλεγε ο Πουλαντζάς. Δεν αρχίζει η σοσιαλιστική αλλαγή χωρίς ένα καλοδιοκύμενο και δημοκρατικό κράτος προσθέτουμε.

Ας πάμε στην άλλη σημαντική πλευρά της κομματικής λειτουργίας, τη σχέση με την κοινωνία. Δεν έχει καμιά δουλειά το κόμμα να επιβάλλει την άποψή του στα κινήματα. Πρέπει να τα βοηθάει όσο μπορεί, με ενεργή συμμετοχή των μελών του, όπως έκανε στις πλατείες. Πρέπει να δημιουργεί τις συνθήκες για διασυνδέσεις και συντονισμό της πολυμορφίας και πολυυσλεκτικότητας. Κυρίως πρέπει να μαθαίνει από τους κινηματικούς, το πιο ζωντανό και δημιουργικό κομμάτι της κοινωνίας. Όταν το κόμμα επεξεργάζεται λοιπόν τις πολιτικές για το περιβάλλον, την εργασία, την κοινωνική οικονομία ή την αλληλεγγύη, πρέπει να δίνει λόγο και σε μη κομματικά μέλη και να μαθαίνει από την γάμο και εμπειρία της αυθόρυπτης ένταξης και πειραματικής δράσης. Έτσι γίνεται το κόμμα συλλογικός διανοούμενος: όχι με την αναγγελία της μίας ορθής άποψης, αλλά με την υποδοχή ιδέων, στρατηγικών και ανθρώπων, την κοινή σκέψη και ανάλυση μέσους συστρατεύονται τακτικά ή στρατηγικά χωρίς να είναι μέλη. Έτσι η γενική διάνοια γίνεται πολιτική.

Και εδώ βρίσκεται πιθανά η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα. Η συνηθισμένη εικόνα έχει από την μία τους «πασοκογενείς» και τους κομμουνιστές και τους ριζοσπαστές. Κόμμα νέου τύπου που μαθαίνει τη διαλεκτική υπέρβαση παλιών αντιθέσεων χωρίς τον ευτελισμό ή φετιχοποίησή τους. Χρειάζεται λοιπόν η πολιτική λογική της πλατείας να περάσει και στη λειτουργία του κόμματος, εκεί που τρέχουσες σχέσεις και μορφώματα προετοιμάζουν τη δημοκρατία που έρχεται. Η «πονηριά της ιστορίας» κανόνισε το ραντεβού αριστεράς και λαού. Ο κάθε επίδιος εραστής έρχεται πως για να πετύχει χρειάζεται να σαγηνεύσει το αντικείμενο του πόθου του.

Η αριστερά χρειάζεται και την αξιακή κεντρική πολιτική και τα κινήματα, και τους «πασοκογενείς» και τους κομμουνιστές και τους ριζοσπαστές. Κόμμα νέου τύπου που μαθαίνει τη διαλεκτική υπέρβαση παλιών αντιθέσεων χωρίς τον ευτελισμό ή φετιχοποίησή τους. Χρειάζεται λοιπόν η πολιτική λογική της πλατείας να περάσει και στη λειτουργία του κόμματος, εκεί που τρέχουσες σχέσεις και μορφώματα προετοιμάζουν τη δημοκρατία που έρχεται. Η «πονηριά της ιστορίας» κανόνισε το ραντεβού αριστεράς και λαού. Ο κάθε επίδιος εραστής έρχεται πως για να πετύχει χρειάζεται να σαγηνεύσει το αντικείμενο του πόθου του.

Τις προηγούμενες Κυριακές δημοσιεύθηκαν κείμενα των: Κώστα Γαβρόγου, Κώστα Βούλγαρη, Σταύρου Κωνσταντάκοπουλου, Κώστα Βεργόπουλου, Σωτήρη Δημητρίου, Αλέξη Μπρόπουλου, Δημήτρη Γιατζόγλου, Στέργιου Μήτα, Κώστα Σταμάτη, Σάββα Μιχαήλ, Στέφανου Δημητρίου, Πάνου Σκουρολιάκου www.avgi-anagnoseis.blogspot.com

Την επόμενη Κυριακή: Μάνος Στεφανίδης, Από τον Φιντέλι στον Stalker. Η Αριστερά σήμερα